

НАСИЛЬНИЦЬКЕ ЗНИКНЕННЯ: ВИЗНАЧЕННЯ МОМЕНТУ ЗАКІНЧЕННЯ ЗЛОЧИНУ

ОНИШКЕВИЧ Ігор Андрійович - аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін Інституту права Львівського національного університету внутрішніх справ

<https://orcid.org/0000-0001-8668-2847>

УДК:343.4

DOI: <https://doi.org/10.32782/LAW.UA.2024.1.19>

Стаття присвячена визначенню моменту закінчення складу злочину, передбаченого частиною 1 статті 146-1 Кримінального кодексу України «Насильницьке зникнення». Проведення такого дослідження зумовлене складною конструкцією об'єктивної сторони складу такого злочину. А тому правильне визначення моменту, з якого склад насильницького зникнення можна вважати закінченим, є запорукою законності притягнення до кримінальної відповідальності винних осіб.

У межах статті акцентовано увагу на тому, що насильницьке зникнення, вчинення якого становить серйозне порушення прав людини та має значну суспільну небезпеку, об'єктивно охоплює не лише акт арешту, затримання, викрадення, іншої форми позбавлення людини волі, але й всі подальші пов'язані із ним діяння, включаючи відмову визнати факт вчинення зазначених дій чи приховування інформації про місце перебування чи про долю постраждалої особи.

На підставі аналізу ознак об'єктивної сторони складу, таких як суспільно небезпечне діяння та спричинені ним суспільно небезпечні наслідки, кримінального правопорушення, що передбачене у частині 1 статті 146-1 Кримінального кодексу України, було сформульовано висновок, що насильницьке зникнення (ч. 1 ст. 146-1 Кримінального кодексу України) є ускладненим кримінальним правопорушенням з двома обов'язковими діями з формально-матеріальним складом.

Висвітлення в межах статті отримали нормативний момент закінчення складу на-

сильницького зникнення, яким є вчинення суб'єктом злочину другого з обов'язкових діянь складу – «відмови визнати факт такого арешту, затримання, викрадення або позбавлення волі людини в будь-якій іншій формі або приховуванням даних про долю такої людини чи місце перебування», а також фактичний момент закінчення складу цього злочину, з урахуванням тривалого характеру насильницького зникнення, який зумовлений віднайденням потерпілого від насильницького зникнення та встановленням даних про його долю чи точне місцезнаходження. Зроблено висновок про те, що нормативний та фактичний момент закінчення насильницького зникнення не збігаються.

Ключові слова: насильницьке зникнення, склад злочину, момент закінчення кримінального правопорушення, фактичний момент, нормативний момент

Постановка проблеми

Злочин насильницького зникнення, кримінальна відповідальність за вчинення якого визначена частиною 1 статті 146-1 Кримінального кодексу України (далі – КК України), є серйозним порушенням прав людини та володіє значним рівнем суспільної небезпеки. Особливо важливим у контексті цього кримінального правопорушення є правильне визначення моменту його закінчення, оскільки такий має безпосередній вплив як на ефективність досудового розслідування таких діянь, так і на притягнення винних осіб

до кримінальної відповідальності за його вчинення.

Так, ч. 1 ст. 146-1 КК України передбачена кримінальна відповідальність за вчинення арешту, затримання, викрадення або позбавлення волі людини в будь-якій іншій формі, вчинене представником держави, у тому числі іноземної, з подальшою відмовою визнати факт такого арешту, затримання, викрадення або позбавлення волі людини в будь-якій іншій формі або приховуванням даних про долю такої людини чи місце перебування.

Тобто норма, закріплена в ч. 1 ст. 146-1 КК України, передбачає, що насильницьке зникнення охоплює не лише сам акт арешту, затримання чи викрадення, але й усі пов'язані із цим подальші дії, такі як: відмова визнати факт вчинення таких дій чи приховування даних про місце перебування постраждалої особи.

Такий широкий перелік діянь, у формі яких може проявитися об'єктивна сторона насильницького зникнення, вимагає уважного вивчення та визначення точного моменту закінчення насильницького зникнення. Правильне встановлення цього моменту відіграє ключову роль у забезпеченні справедливості та відповідальності перед законом, що, в свою чергу, сприяє формуванню ефективної системи боротьби з цим злочином та його подальшому запобіганню в суспільстві.

Стан теоретичного дослідження

Серед науковців, які здійснили аналіз того чи іншого аспекту природи насильницького зникнення, основних засад кримінальної відповідальності за його вчинення, можна назвати Є. М. Войтовича, Т. Р. Войтюк, К. П. Задоя, О. В. Денисюк, О. М. Броневиську, Т. І. Созанського, В. Ю. Цвікі, І. В. Гловюк, І. Б. Газдайку-Василишин, О. С. Наумову, А. В. Андрушка.

Однак, варто зазначити, що дослідження, яке було б присвячене саме визначенню моменту закінчення насильницького зникнення на підставі аналізу конструкції складу такого кримінального правопорушення, віднайти не вдалося.

Мета

Вказані вище обставини здійснили безпосередній вплив на визначення мети цієї статті, яка полягає у вивченні та визначенні моменту закінчення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 146-1 КК України, для притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності за його вчинення.

Виклад основних положень

Відповідно до ч. 1 ст. 13 КК України, закінченим кримінальним правопорушенням визнається діяння, яке містить усі ознаки складу кримінального правопорушення, передбаченого відповідною статтею Особливої частини цього Кодексу [1].

У теорії та на практиці існують три різні позиції стосовно визначення моменту закінчення злочинів: суб'єктивна, об'єктивна та змішана. Суб'єктивна теорія вказує, що злочин вважається закінченим на підставі уявлень про це самого суб'єкта злочину. Згідно з об'єктивною теорією, момент закінчення злочину визначається законодавцем. Змішана теорія намагається поєднати законодавче визначення моменту закінчення злочину із суб'єктивним уявленням злочинця про нього [2, с. 17].

Варто погодитися із Т. М. Данилюк, яка підтримує останню позицію, додаючи до неї уточнення щодо необхідності чіткого розрізнення двох понять: а) «фактичного» моменту закінчення злочину (момент закінчення злочину як реального факту), та б) «нормативного» моменту закінчення злочину (що зафіксований у законі через використання різних конструкцій складу злочину, тобто абстрактний момент закінчення злочинів певного роду) [2, с. 17].

Безперечно, у більшості випадків ці моменти можуть збігатися, хоча фактичний момент може бути більш конкретизований. Проте існують ситуації, коли ці моменти можуть значно розходитися в часі, особливо при вчиненні тривалих злочинів тощо.

Практично в усіх українських підручниках і навчальних посібниках із Загальної частини кримінального права, а також в інших наукових джерелах, коли розглядається питання про сутність закінченого злочи-

ну, зазвичай виокремлюють момент закінчення злочину з матеріальним, формальним та усіченим складом.

Перш ніж перейти до безпосереднього встановлення моменту закінчення насильницького зникнення, зазначу, що під насильницьким зникненням у межах цієї статті слід розуміти саме склад кримінального правопорушення, яке передбачене у ч. 1 ст. 146-1 КК України, оскільки в ч. 2 ст. 146-1 КК України йдеться про якісно інший склад злочину, відмінний від основного складу насильницького зникнення [3, с. 512].

Відтак, як слідує із диспозиції частини 1 статті 146-1 КК України, закріплене у ній кримінальне правопорушення може вчинятися у наступних формах:

- арешт з подальшою відмовою визнати факт такого арешту або приховуванням даних про долю такої людини чи місце перебування;

- затримання з подальшою відмовою визнати факт такого затримання або приховуванням даних про долю такої людини чи місце перебування;

- викрадення з подальшою відмовою визнати факт такого викрадення або приховуванням даних про долю такої людини чи місце перебування;

- позбавлення волі людини в будь-якій іншій формі з подальшою відмовою визнати факт такого позбавлення волі людини в будь-якій іншій формі або приховуванням даних про долю такої людини чи місце перебування [1].

Конструкція ч. 1 ст. 146-1 КК України не дозволяє однозначно вказати, чи є кримінальне правопорушення, яке в ній закріплене, із формальним чи матеріальним складом.

Тому для встановлення моменту закінчення насильницького зникнення варто розпочати із встановлення відповіді на питання – чи є злочин, передбачений ч. 1 ст. 146-1 КК України, простим чи ускладненим; якщо ускладненим, то до якого виду його можна віднести.

Відповідь на перше питання лежить на поверхні – насильницьке зникнення є ускладненим злочином.

Згідно із твердженнями В. О. Навроцького, до ускладнених слід відносити ті злочини, у статтях про які передбачено кілька однакових ознак або конкретні елементи, які утворюють склад злочину, що є складними за своєю структурою. Оскільки ці злочини мають складну структуру, можливі різні комбінації ознак, що становлять їх склад, і вони можуть виникати неодномоментно під час вчинення дій або завдання наслідків [4, с. 167]. Склад же насильницького зникнення містить два обов'язкові діяння як ознаки об'єктивної сторони.

Щодо виду ускладненого злочину, до якого слід віднести насильницьке зникнення, то для початку варто наголосити, що питання про види ускладнених злочинів є доволі дискусійним у науковій літературі. До середини 80-х років минулого століття в літературі виокремлювали три види одиничних ускладнених злочинів: тривалі, продовжувані і складені. Пізніше до ускладнених почали відносити: злочини з альтернативними діями (деякі криміналісти називають їх злочинами з альтернативним складом, при конструюванні яких законодавець використовує метод перерахування низки відокремлених дій, вчинення хоча б однієї з яких утворює склад закінченого злочину); злочини з двома діями; і злочини із наявністю додаткових тяжких наслідків [2, с. 44].

Можливість та доцільність виділення поряд з тривалими та продовжуваними злочинами також складених злочинів, злочинів з альтернативними діями та злочинів з двома діями підтримується і в сучасній кримінально-правовій науці, наприклад, В.О. Навроцьким [4, с. 140-147].

Щодо розуміння змісту складених злочинів, важливо виокремити два ключових моменти: 1) вони складаються з двох або більше злочинних діянь, які кримінальний закон розглядає як окремі злочини (кожне з яких у випадку ізольованого вчинення могло б бути самостійним злочином і кожен з яких підлягатиме окремій кваліфікації за статтею Особливої частини КК України); 2) за певних обставин вони розглядаються як один злочин, відповідальність за вчинення якого передбачена в конкретній статті (частині статті) КК України.

Припустимо, що насильницьке зникнення (ч. 1 ст. 146-1 КК України) є складеним злочином. Така думка може ґрунтуватися принаймні на тій обставині, що об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 146-1 КК України, передбачає вчинення двох обов'язкових діянь – перше діяння є однією з форм позбавлення волі людини, у той час як друге є відмовою визнати факт такого позбавлення волі або приховуванням даних про долю людини чи місце її перебування.

Щодо першого обов'язкового діяння особливих труднощів не виникає – названі у ч. 1 ст. 146-1 КК України форми позбавлення волі, без урахування другого діяння, можуть становити склад кримінального правопорушення, передбаченого іншою статтею Особливої частини КК України (для прикладу, ст. 146 КК України «Незаконне позбавлення волі або викрадення людини», ст. 371 КК України «Завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою»).

Відносно другого обов'язкового діяння у виді «подальшої відмови визнати факт ... (однієї з форм позбавлення волі) або приховування даних про долю такої людини чи місце перебування» подібні твердження не надто застосовні – якщо розглядати його у відриві від названих у ч. 1 ст. 146-1 КК України форм позбавлення волі, то видається, що воно не містить ознак самостійного кримінального правопорушення, відповідальність за яке передбачена статтями Особливої частини КК України.

Тобто припущення про те, що насильницьке зникнення є складеним злочином не підтвердилося.

Відтак, кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 146-1 КК України, на моє переконання, є ускладненим, тобто кримінальним правопорушенням із двома обов'язковими діяннями.

Заради справедливості зазначу, що друге діяння у виді «відмови... або приховування» у разі вчинення його службовою особою може становити собою склад так званого «службового» кримінального правопорушення (для прикладу, ст. 364 КК України

«Зловживання владою або службовим становищем»), перелік яких передбачено у Розділі XVII Особливої частини КК України, звісно за умови наявності у такій відмові чи приховуванні всіх ознак «службового» кримінального правопорушення, для прикладу мети отримання неправомірної вигоди, вказівки на яку ч. 1 ст. 146-1 КК України не містить. Тобто за дотримання ряду умов склад перших чотирьох форм насильницького зникнення все ж може бути складеним.

Встановивши, що насильницьке зникнення (ч. 1 ст. 146-1 КК України) є ускладненим злочином з двома обов'язковими діяннями, тепер перейти варто до характеристики того, які наслідки спричиняє кожне із них.

Видається, що перше з обов'язкових суспільно небезпечних діянь складу в кожній із названих форм позбавлення волі (без урахування другого діяння у виді «відмови визнати ... або приховування...») має матеріальний склад.

Іде мова про те, що арешт, затримання, викрадення або позбавлення волі людини в будь-якій іншій формі мають обов'язковим наслідком позбавлення волі людини. Хоч воля людини - це цінність нематеріальна, але у всіх чотирьох формах насильницького зникнення в межах першого суспільно небезпечного діяння саме вона зазнає безпосередньої шкоди.

Тобто перше обов'язкове суспільно небезпечне діяння у складі ч. 1 ст. 146-1 КК України є закінченим з моменту позбавлення волі людини. При цьому, говорячи про позбавлення волі, завжди мається на увазі позбавлення людини фізичної свободи, тобто свободи перебування в будь-якому місці.

У частині другого обов'язкового суспільно небезпечного діяння, яке послідовно супроводжує кожну із форм позбавлення волі у складі насильницького зникнення – «відмова визнати факт такого арешту, затримання, викрадення або позбавлення волі у будь-якій іншій формі або приховуванням даних про долю такої людини чи місце перебування» – ситуація дещо інша.

Слушною є позиція Т. Р. Войтюка, який вказує, що подальша відмова визнати факт арешту, затримання або позбавлення волі людини в будь-якій іншій формі або при-

ховування даних про долю такої людини чи місце перебування може відрізнити склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 146-1 КК України, від інших кримінальних правопорушень [5, с. 99]. Таку позицію можна доповнити ще однією ознакою, якою є спеціальний суб'єкт насильницького зникнення – представник держави, у тому числі іноземної.

«Відмова ... або приховування...» як друге з обов'язкових суспільно небезпечних діянь є закінченим з моменту вчинення відповідного діяння, тобто відмови визнати факт арешту, затримання, викрадення або позбавлення волі людини в будь-якій іншій формі або діянь, що становлять собою приховування даних про долю такої людини чи місце перебування.

Додаткових наслідків, відмінних від позбавлення людини волі, «відмова ... або приховування...» не спричиняє. Може здатися, що таким наслідком є подальше позбавлення волі, але такі міркування є помилковими, оскільки вказують лише на темпоральний характер наслідку, спричиненого першим діянням, а не на якісно нові наслідки.

У той же час, стаття 2 Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень [6], до якої Україна приєдналася на підставі Закону України № 525-VIII від 17 червня 2015 року [7] та на підставі якої КК України був доповнений ст. 146-1 «Насильницьке зникнення», містить вказівку на спричинений насильницьким зникненням наслідок – залишення особи без захисту закону.

Відсутності такої ознаки об'єктивної сторони в диспозиції ч. 1 ст. 146-1 КК України можна віднайти пояснення, оскільки насильницьке зникнення, внаслідок якого людина не лише позбавляється волі, але й відбувається приховування даних про подальшу її долю, так чи інакше переводить людину в становище, коли остання позбавлена захисту з боку закону.

Тому ставити додаткові вимоги до кваліфікації насильницького зникнення у виді встановлення того чи була дійсно людина позбавлена захисту з боку закону не видається доцільним, не є практичним та лише створюватиме додаткові складнощі при

здійсненні досудового розслідування та кримінально-правової кваліфікації.

Думається, що на підставі викладеного вище можливо дати відповідь на питання формального/матеріального складу насильницького зникнення – склад кримінального правопорушення, яке передбачене у ч. 1 ст. 146-1 КК України, є ускладненим кримінальним правопорушенням з двома обов'язковими діяннями з формально-матеріальним складом.

Знову ж таки, з упевненістю назвати насильницьке зникнення, відповідно до ч. 1 ст. 146-1 КК України, кримінальним правопорушенням з формальним чи матеріальним складом проблематично.

Як уже було зазначено вище, перше із обов'язкових суспільно небезпечних діянь складу насильницького зникнення має наслідком позбавлення людини волі, натомість друге не спричиняє якісно нових суспільно небезпечних наслідків.

Тому, на моє переконання, для характеристики насильницького зникнення найбільш підходящою є саме конструкція кримінального правопорушення із формально-матеріальним складом, хоч існування такої визнається не всіма науковцями.

Для прикладу, Т. М. Данилюк вважає, що формально-матеріальний склад злочину не існує як такий. Така позиція заснована на тому, що нібито у таких випадках в одній статті (частині статті) Особливої частини КК передбачено два або більше складів злочинів, один з яких є матеріальним, а інший – формальним. Ці склади передбачені як альтернативні, тобто для кваліфікації злочину достатньо наявності будь-якого з них [2, с. 40].

Склад ч. 1 ст. 146-1 КК України сам по собі спростовує такі твердження, оскільки передбачає два обов'язкові (не альтернативні) суспільно небезпечні діяння, друге з яких, за відсутності ряду додаткових ознак, не є самостійним кримінальним правопорушенням, якщо його розглядати у відриві від першого діяння.

У частині моменту закінчення складу ч. 1 ст. 146-1 КК України, який є формально-матеріальним, варто зазначити наступне.

Т. М. Данилюк вважає, що ускладнений злочин із формальним складом з декількома

обов'язковими діяннями є схожим на складений злочин, але має одну суттєву відмінність. У складений злочин входять два або більше самостійних злочини, за які передбачена відповідальність у КК. Ускладнений злочин із формальним складом з декількома обов'язковими діяннями, навпаки, утворюється з декількох дій, які не є самостійними злочинами.

На думку Т. М. Данилюк, ускладнений злочин з формальним складом з декількома обов'язковими діяннями вважається закінченим з моменту вчинення останньої з цих дій [2, с. 104-105].

В. О. Навроцький стверджує, що злочин з формально-матеріальним складом є закінченим з моменту або виконання діяння, або настання наслідків [4, с. 66].

Така наукова думка є застосовною і щодо ч. 1 ст. 146-1 КК України та дозволяє стверджувати, що склад такого злочинного діяння закінченим з моменту вчинення другого з обов'язкових діянь – «подальшої відмови визнати факт такого арешту, затримання, викрадення або позбавлення волі людини в будь-якій іншій формі або приховування даних про долю такої людини чи місце перебування». Такого ж переконання дійшли й інші дослідники (І. Б. Газдайка-Василишин, Т. І. Созанський [8, с. 26], А. В. Андрушко [9, с. 199]).

Обумовлення моменту закінчення насильницького зникнення моментом «позбавлення людини волі» повністю не охоплює суті самого посягання.

Видається, що суспільно небезпечний потенціал ч. 1 ст. 146-1 КК України полягає саме у ненаданні інформації про людину з боку спеціальних суб'єктів, а не лише у позбавленні її волі.

Цілком слушною у цій частині є пропозиція А. В. Андрушка викласти диспозицію ч. 1 ст. 146-1 КК України із наголосом саме на відмові та приховуванню: «Відмова представника держави, в тому числі іноземної, визнати факт позбавлення людини свободи або ж приховування вказаною особою відомостей про долю такої людини чи місце її перебування» [9, с. 200].

Хоч така пропозиція не позбавлена недоліків (наприклад, не зрозуміло чим обу-

мовлена заміна позбавлення волі на позбавлення свободи, відповідно відсутність ясності щодо того, які діяння будуть являти собою позбавлення свободи), але при цьому дуже чітко виділяє суспільну небезпеку насильницького зникнення.

Момент закінчення – вчинення другого з обов'язкових діянь – є нормативним моментом закінчення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 146-1 КК України, тобто визначений з огляду на конструкцію такого злочину.

Фактичний момент закінчення цього кримінального правопорушення із нормативним не збігається, з огляду на ще одну характеристику складу насильницького зникнення, а саме, що це кримінальне правопорушення є тривалим.

В.О. Навроцький, вивчаючи момент закінчення тривалого злочину, відзначає, що це поняття було вироблено теорією кримінального права і прийнято слідчо-прокурорською та судовою практикою, навіть при наявності в літературі думки, що таке поняття не має сенсу. Виділення тривалих злочинів, на думку В. О. Навроцького, базується на тому, що їх об'єктивна сторона, нібито розтягнута в часі. «Тривалість» цих злочинів формується не завдяки початковому акту поведінки, а через наступну бездіяльність, яка триває до його припинення чи добровільного завершення. Протягом цього періоду винний залишається, як вказано в літературі, у стані злочинності. Хоча юридично такий злочин вважається завершеним, фактично він продовжується протягом певного часу після досягнення стадії закінченого злочину [4, с. 66].

Як зазначено у ч. 1 ст. 17 Декларації Організації Об'єднаних Націй про захист усіх осіб від насильницьких зникнень, будь-який акт насильницького зникнення розглядається як злочин, що триває до тих пір, поки особи, що вчинили його, приховують відомості про долю і місцеперебування зниклої особи і поки не будуть з'ясовані відповідні факти [10].

Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень також містить вказівку на те, що насильницьке зникнення є тривалим злочином. Зокрема, від-

повідно до п. б) ч. 1 ст. 8 Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень, кожна держава-учасниця, що застосовує строк давності стосовно актів насильницького зникнення, уживає необхідних заходів для того, щоб строк давності в кримінальному судочинстві починав обчислюватися з того моменту, коли злочин насильницького зникнення стає закінченим, з урахуванням його тривалого характеру [6].

Відтак, думається, що саме наявність такої ознаки об'єктивної сторони насильницького зникнення, як вчинення діянь, що становлять собою приховування даних про долю людини чи місце її перебування, дає можливість дійти висновку, що розглядуване кримінальне правопорушення є тривалим до того моменту, поки злочинці продовжують приховувати дані про долю чи місцеперебування людини, яка була піддана насильницькому зникненню [11].

Т. М. Данилюк вказує, що фактичним моментом закінчення тривалого злочину є припинення злочинної поведінки через дії самого винного, спрямовані на припинення кримінального правопорушення, або через події, що перешкоджають вчиненню злочину (наприклад, діяльність правоохоронних органів). Також зазначається, що цей момент може відзначитися днем припинення злочинних дій за волею або проти волі винного [2, с. 90].

Аналогічно, фактичним моментом закінчення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 146-1 КК України, є, або внаслідок дій винного, інших співучасників, правоохоронних органів, третіх осіб тощо щодо припинення насильницького зникнення або настання інших подій, віднайдення потерпілого – встановлення даних про долю людини або точне її місцезнаходження.

Висновки

У підсумку, склад кримінального правопорушення ч. 1 ст. 146-1 КК України, як і будь-яке діяння, кримінальна відповідальність за вчинення якого передбачена нормами Особливої частини КК України, вважається закінченим при наявності у діянні особи як об'єктивних, так суб'єктивних

ознак такого складу. Враховуючи законодавчу конструкцію складу насильницького зникнення – ускладнене кримінальне правопорушення з двома обов'язковими діяннями з формально-матеріальним складом – нормативним моментом його закінчення є вчинення суб'єктом злочину другого з обов'язкових діянь у виді «відмови визнати факт такого арешту, затримання, викрадення або позбавлення волі людини в будь-якій іншій формі або приховування даних про долю такої людини чи місце перебування». Фактичний момент закінчення складу ч. 1 ст. 146-1 КК України із нормативним не збігається з огляду на тривалий характер такого злочинного діяння, та визначається моментом віднайдення потерпілого від насильницького зникнення.

Література

1. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 08.02.2024).
2. Данилюк Т. М. Теоретико-прикладні проблеми встановлення моменту закінчення злочину : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2009. 201 с.
3. Онишкевич І. А. Sui generis норма про насильницьке зникнення: аналіз складу (ч.2 ст.146-1 кк України). *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. Т. 2, № 20. С. 508–521.
4. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 704 с.
5. Войтюк Т. Р. Відмова від виконання правового обов'язку як кримінально-правове поняття : дис. ... д-ра філософії в галузі права : 081. Київ, 2021. 226 с.
6. Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 20.12.2006 р. : станом на 17 черв. 2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_l54#Text (дата звернення: 05.02.2024).
7. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень : Закон України від 17.06.2015 р. № 525-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/525-2015#Text>

rada.gov.ua/laws/show/525-19#Text (дата звернення: 05.02.2024).

8. Газдайка-Василишин І. Б., Созанський Т. І. Насильницьке зникнення: окремі аспекти законодавчої новели. *Кримінальна юстиція: quo vadis? IV Львівський форум кримінальної юстиції* : бірник матеріалів міжнар. науково-практ. конф., м. Львів, 20–22 верес. 2018 р. 2018. С. 24–27.

9. Андрушко А. В. Теоретико-прикладні засади запобігання та протидії злочинам проти волі, честі та гідності особи : монографія. Київ : Ваіте, 2020. 560 с.

10. Резолюція 47/33 Генеральної Асамблеї ООН від 18 грудня 1992 року «Декларація про захист усіх осіб від насильницького зникнення» : Резолюція Орг. Об'єдн. Націй від 18.12.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_225#Text (дата звернення: 08.02.2024).

11. General Comment on enforced disappearance as a continuous crime. *ICC Legal Tools*. URL: <https://www.legal-tools.org/doc/ab6f07> (date of access: 08.02.2024).

Onyshkevych Ihor Andriyovych
adv_onyshkevych@ukr.net

**ENFORCED DISAPPEARANCE:
DETERMINATION OF THE MOMENT OF
THE COMPLETION OF CRIME**

The article is dedicated to determining the moment of the completion of the crime envisaged by Part 1 of Article 146-1 of the Criminal Code of Ukraine, «Enforced Disappearance». Such research is driven by the complex nature of the objective side of this crime. Therefore, the accurate determination of the moment from which the composition of enforced disappearance can be considered complete is a guarantee of the legality of bringing guilty persons to criminal responsibility.

Within the article, emphasis is placed on the notion that enforced disappearance, the commission of which constitutes a serious violation of human rights and poses significant societal danger, objectively encompasses not only acts of arrest, detention, abduction, or any other forms of deprivation of liberty but also all subsequent actions associated with it, including refusal to acknowledge the commission of such actions or concealing information about the whereabouts or fate of the victim.

Based on the analysis of features of the objective side of the crime, such as socially dangerous conduct and the socially dangerous consequences it causes, it was concluded that enforced disappearance (Part 1 of Article 146-1 of the Criminal Code of Ukraine) constitutes a complex criminal offense involving two mandatory actions with a formal-material composition.

The article highlights the normative moment of the completion of the crime of enforced disappearance, which is the commission by the perpetrator of the second mandatory action of the offense - «refusal to acknowledge the fact of such arrest, detention, abduction, or deprivation of liberty of a human in any other form or concealment of information about the fate of such human or their whereabouts.» Additionally, the article addresses the factual moment of the completion of this crime, considering the ongoing nature of enforced disappearance, which is determined by the discovery of the victim of enforced disappearance and the establishment of information about their fate or exact whereabouts. The conclusion is drawn that the normative and factual moments of the completion of enforced disappearance do not coincide.

Keywords: enforced disappearance, crime elements, moment of completion of crime, factual moment, normative moment.